

Miha Mohor
Kranj

MALA ALICA (THE NURSERY »ALICE«) ali Carrollov poskus dialoga z otrokom ob slikanici

Ob stoletnici pisateljeve smrti

Lewis Carroll je med otroke poslal štiri knjige o Aličinih dogodivščinah; v treh se je s svojo malo junakinjo potikal po sanjskem podzemlju Čudežne dežele, v eni pa sta se pustila presenečati narobe svetu z one strani ogledala. Namenil jih je otrokom, saj so mu, kot je rad dejal, pomenili »tri četrtnine življenja«, toda njegov svojstveni humor, ki se iskri med nesmisлом in logiko, zadeva tudi imaginacijo odraslih bralcev, da v njih že dobro stoletje odkrivajo vedno nove pomene.

Pisateljevo pravo ime je Charles Lutwidge Dodgson (Daresbury, 27. januar 1832 – Guldford, 14. januar 1898). Pod tem imenom je, potem ko se je moral zaradi govorne napake odreči duhovniškemu poklicu, napravil kariero profesorja matematike na oksfordski univerzi Christ Church in z njim je podpisoval svoje številne strokovne članke in priročnike. Pod psevdonimom, rezultatom besedne igre s svojima osebnima imenoma, je izdajal samo leposlovna dela in javnost dolgo puščal v zmotnem prepričanju, da ima opraviti z dvema piscema.¹ Njegovo samsko življenje je teklo po enoličnih kolesnicah reda in predpisov, na katerih je temeljil viktorijanski šolski sistem in ki jih je tudi sam dlakocepsko vestno upošteval, edine prave dogodivščine pa so mu pomenila prijateljevanja z mnogimi deklicami. Za dečke ni maral; zdeli so se mu prehrupni, nemarni in razbijaški. Z deklicami se je seznanjal pri sodelavcih, na ulici, v parku, na vlaku ali na plaži.² Vsi njegovi konjički – igrice, uganke, igračke, fotografiranje, tehnični izumi, risbice in ne nazadnje pravlјice – so bili usmerjeni v ta cilj. Najraje je bil v družbi tihih deklic med osmim in enajstim letom starosti. Take v strogem patriarhalnem duhu vzgojene deklice so se že naučile obvladovati same sebe, znale so logično misliti, a so bile še vedno polne otroške

¹ Imeni Charles Lutwidge je premetal in polatinil v Ludovic Carolus in ju prevedel v angleška Lewis Carroll.

² Nekateri interpreti in biografi v njem vidijo latentnega pedofila, ki se je reševal v žar ustvarjalnosti, še več pa jih deli prepričanje, da je njegova ljubezen do deklic (bil naj bi preveč nedolžen, da bi jo seksualno doživljal) izvirala iz želje ostati otrok. Čeprav se je zanosno ukvarjal z matematiko, ki otrokom zaradi abstraktnosti ni preveč pri srcu, se je vse življenje izogibal prevzeti nase številne obveznosti odraslega človeka. Ni se oženil in globoko religiozen se je rad umikal zunanjemu svetu.

domišljije. Z njimi je samski profesor zvesto prijateljaval, dokler mu jih niso odtujili notranji viharji odraščanja in vstopanje v zanj tako brezčutni svet odraslih, v iskanje družbenega položaja ter denarja.

Začetek zgodbe o nastanku štirih *Alic* je zabeležen v njegovem dnevniškem zapisu, datiranim s 4. julijem 1862: »Z Duckworthom sva za trojico Liddelovih organizirala odpravo po reki navzgor do Godstowa; tam smo imeli na obrežju čajanko in v Christ Church smo se vrnili šele četrť čez osem, ko sva jih popeljala še v moje stanovanje, da so si ogledale mojo zbirko mikrofotografij, malo pred deveto pa sem jih vrnil v dekanat.« Za »trojico Liddelovih«, ki jo je Carroll s prijateljem Robinsonom Duckworthom odpeljal na izlet po reki Issis, se skrivajo deklice Lorina, Alicia in Edith, hčerke njegovega predstojnika dekana Henryja G. Liddella. V čolnu na reki so tisto »zlato popoldne« prvič poslušale fantastično pripoved³ o Alici, ki je za Belim zajcem stekla v jazbino in se znašla v podzemni deželi, kjer se ne ve, kje je konec zmede in začetek smiselnega, kjer čas beži in se ustavlja, kjer se prostor širi in krči, kjer se Alicia v trenutku zmanjša, da ji brada udari ob stopala, pa spet zraste, kot bi raztegnili mornarski daljnogled. V pripoved je Carroll vpletal parodije na otroške pesmi in obvezne šolske poučne verze ter drobce resničnih doživetij in pogovorov, ki jih je družina imela na svojem potepu. Še nobena pravljica ni deklac tako navdušila kot ta in pred slovesom je moral Alici obljubiti, da jo bo zapisal. Čez dobro leto ji je res podaril lepopisno napisano in lastnoročno ilustrirano knjižico *Aličine prigode v podzemlju* (*Alice's Adventures under Ground*).⁴ Mnogi znanci so ga odslej nagovarjali, naj jo da tatisniti. Sedel je ter rokopis popravljaj in dograjeval. Dopisal je poglavje o divji dirki okrog jezera solza, zgodbo o Vojvodini kuhinji, kjer kuharica tako silovito vihti popnico, da vse kiha, še posebno ubogi dojenček, ki pa se kmalu spremeni v pujska; izmislil si je še zgodbi o mački Režalki, ki izginja, in o prismuknjeni čajanki pri Marčnem zajcu, Klobučarju in Polhu, kjer zastavljajo nesmiselne uganke, in zaključni motiv: sojenje na temo otroške pesmice Kdo je ukradel tortice. Nato se je s priznanim karikaturistom in ilustratorjem Johnom Tennielom dogovoril za likovno opremo in 4. julija 1865, natanko tri leta po usodnem pikniku, je prejel prve izvode *Aličinih dogodivščin v Čudežni deželi* (*Alice's Adventures in Wonderland*). Pisateljske slave, ki je nezadržno prihajala, se je zaman otepal. Svoje fotografije ni dovolil objaviti in pisma, ki so prihajala na naslov Lewis Carroll – univerza Christ Church, je zavračal z opombo »naslovnik neznan«. Proti koncu 19. stoletja so mnoge ankete pokazale, da so se *Aličine dogodivščine v Čudežni deželi* prebile v vrh najbolj popularnih otroških knjig vseh časov.

³ Pri literarnih zgodovinarjih in kritikih je moč opaziti zadrego pri označevanju Carrollovih del. Tako jih na Slovenskem zadnjih 50 let opredeljujemo kot otroške romane, pravljice, fantastične pravljicne zgodbe, fantazijsko zvrst domišljajske literature, fantastične pripovedi ali literaturo nesmisla. Z vprašanjem zvrsti, kamor bi umestili njegove leposlovne knjige, sta se v razpravah, objavljenih v reviji *Otrok in knjiga* (1982–1985), poglobljeno ukvarjali Marjana Kobe in Majda Stanovnik. Prva se nagiba k mnenju, da pripadajo zvrsti fantastične pripovedi, druga pa jih uvršča v literaturo nesmisla. Podobno kot v tuji strokovni literaturi sta tudi pri nas ti dve poimenovanji precej odvisni od tega, ali so *Alice* obravnavane v okviru preučevanja mladinske literature (»fantasy«, fantastične pripovedi) ali v kontekstu literature za odrasle (»nonsense literature«, literatura nesmisla).

⁴ Carroll je za božič 1886 (s privoljenjem lastnice, takrat že Alice Hargreaves) izdal 5.000 izvodov faksimila tega rokopisa.

Že kmalu po izidu tega dela pa je Carroll razmišljal, da bi popisal nove Aličine dogodivščine, v katerih bi uporabil preostale zgodbe, ki jih je pripovedoval Liddelovim dekletom in drugim otrokom. *Alica v ogledalu* (*Through the Looking-Glass and What Alice Found There*) je pripoved o »obrnjenem svetu« šahovskih figur z druge strani ogledala, kjer je konec pred začetkom in kjer so posledice pred vzroki. Če se je bila *Alica v Čudežni deželi* prisiljena privajati na svet brez zakonov, pa na drugi strani ogledala vladajo zakoni, kakršnih ni vajena. Tudi *Alica v ogledalu*, ki je prvič izšla pred božičem 1871, je mojstrovina, komaj kaj manjša od prve Carrollove fantastične pripovedi.⁵

Četrta *Alica* pa je predmet pričujočega sestavka.

Februarja 1881 je Lewis Carroll, potem ko je videl nizozemsko priredbo *Lize's Avonturen in't Wonderland* (1874), svojemu založniku Macmillanu poslal predlog za slikanico o Aličinih dogodivščinah, večjo in tanjšo od prve knjige ter opremljeno z ilustracijami v barvnem tisku. Prodajali bi jo lahko po dva šilinga za izvod in ne bi konkurirala izdajam z integralnim besedilom, saj bi pokrila popolnoma drug trg. Macmillana zamisel ni navdušila in pisatelj ga je moral 6. januarja 1882 ob svojem obisku v Londonu ponovno prepričevati. Naslov *Mala Alica* (*The Nursery »Alice«*) je prvič omenil šele v dnevniškem zapisu z 29. marca 1885, ko mu je bilo triinpetdeset let in je bil na vrhuncu svojega ustvarjalnega zagona: »Še nikoli doslej nisem imel toliko literarnih načrtov naenkrat. Kot zanimivost si bom napravil spisek vseh,« se je pohvalil. Slikanico je postavil na deveto mesto spiska petnajstih bodočih knjižnih projektov in pripisal, da slikar Tenniel zanjo že barva 20 ilustracij. Toda John Tenniel je imel mnogo drugega dela in minilo je leto, ne da bi delo z *Malo Alico* kaj napredovalo. Končno se je je lotil in na Carrollov predlog povečal in pobarval 20 svojih starih ilustracij iz integralnega besedila *Aličine dogodivščine v Čudežni deželi*. Pri prerisovanju s pantografom ali projiciranjem na zaslon je bil s svojimi sodelavci karseda zvest originalnim enobarvnim risbam in samo zelo natančen opazovalec bo opazil manjše spremembe, kakršni sta npr. nekoliko po modi preoblikovano Aličino oblačilo ali dodano račkindo krilo na sliki za zadnje poglavje Ploha kart. Carroll je 28. decembra 1888, ko je imel naposled na razpolago nekoliko več časa, položil predse na mizo kolorirane slike in začel pisati besedilo. Prvotni načrt, naj bi *Mala Alica* izšla za veliko noč naslednjega leta, pa mu je kljub temu, da je rokopis dokončal že 20. februarja, padel v vodo, ker se je slikarka E. Gertrude Thomson, ena redkih Carrollovih odraslih prijateljic, preveč zamudila z oblikovanjem ščitnega ovitka.

⁵ Na Slovenskem sta *Alice's Adventures in Wonderland* in *Through the Looking-Glass and What Alice Found There* doživeli več prevodov:

Alica v Deveti deželi. Prevedel Bogo Pregelj, ilustracije John Tenniel. – Ljubljana: Mladinska knjiga, 1951. – 126 str.

Alica v čudežni deželi. Prevedla Gitica Jakopin, ilustriral Arthur Rackham. (Biseri). – Ljubljana: Mladinska knjiga, 1969. – 108 str.

Alica v ogledalu. Prevedla Gitica Jakopin, ilustriral Marjan Amalietti. (Biseri). – Ljubljana: Mladinska knjiga, 1978. – 129 str.

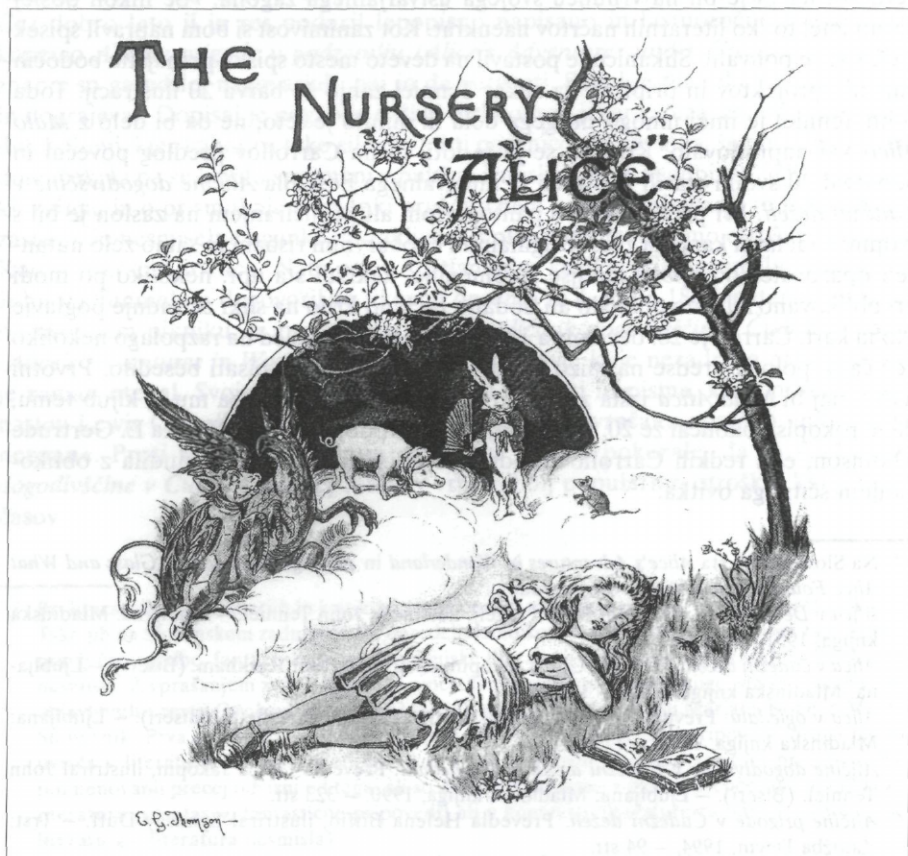
Aličine dogodivščine v Čudežni deželi in v Ogledalu. Prevedla Gitica Jakopin, ilustriral John Tenniel. (Biseri). – Ljubljana: Mladinska knjiga, 1990. – 323 str.

Aličine prigode v Čudežni deželi. Prevedla Helena Biffio, ilustriral Lyndsay Duff. – Trst: Založba Devin, 1994. – 94 str.

Skozi zrcalo in kaj je Alica našla na drugi strani. Prevedla Helena Biffio, ilustriral Lyndsay Duff. – Trst: Založba Devin, 1994. – 102 str.

Junija 1889 je prejel tiskarske pole in takoj je izbruhnil vihar, kakršnih je bil njegov založnik Macmillan vaje, saj je dobro vedel, da je natančnega matematika s končnim izgledom knjige težko zadovoljiti. Carroll je bil perfekcionista in njegove zahteve do založnika so bile brezkompromisne. Med svoje bralce je želel pošiljati le najboljše izdelke. Že 1865. je od Macmillana zahteval, naj zadrži razpečevanje prve izdaje *Aličinih dogodivščin v Čudežni deželi*, češ da so ilustracije v njej premedle, 1886. mu je naročil, naj se iznebi ne dovolj kakovostnega natisa *Igre logike* (*The Game of Logic*), 28. junija 1889 pa mu je v zvezi z *Malo Alice* posredoval takole odločitev: »V hudo razočaranje mi je, da moram do božiča odložiti izdajo *Male Alice*, toda to je vsekakor neizogibno. Slike so mnogo presvetle in prekričeče in vso zadevo vulgarizirajo. Nobena knjiga ne sme biti prodana v Angliji; če bi to storil, bi žrtvoval ves ugled, kar ga imam, ker javnosti dajem najboljše, kar znam. G. Evans se mora ponovno lotiti dela in natisniti 10.000 izvodov s Tennielovimi koloriranimi slikami pred seboj; in jaz moram to pot videti vse odtise, potem pa bomo imeli knjigo, ki bo zares primerna, da jo ponudimo javnosti.«

Razlog Carrollove kritike in zavrnitve prvega natisa *Male Alice* je bil torej v neustreznem barvnem tisku. 13. decembra istega leta je zapisal, da je bila »prva izdaja premočno obarvana«, 28. septembra 1894 pa je v svojem dnevniku pisal o

Ščitni ovitek *Male Alice* je oblikovala slikarka Gertrude Thomson

»tonirani izdaji«. Ta slikanica je bila njegov prvi in zadnji tvegani pustolovski pohod na polje takrat še hudo zamotanih postopkov večbarvnega tiska. Po premisleku se je odločil za tiskarja Edmunda Evansa, ki si je v tistem času pridobil ugled najboljšega tiskarja barvnih knjig za otroke. Evans je delal po popolnoma drugačnem postopku kakor enobarvni grafiki bratje Dalziel, ki so pred četrto stoletja pripravljali črno-bele sličice za *Aličine dogodivščine v Čudežni deželi*. Evans jih ni le vrezoval v les, ampak je izpeljal tudi ves zapleteni proces tiskanja. Risbo je s fotografskim postopkom prenesel naravnost na leseno ploščo, nato pa jo je vanjo natančno vgraviral. S pomočjo te plošče je odtisnil osnovne linije slike na sedem deščic ter jih potem različno obdelal za tisk rdeče, modre, rumene, svetlosive, modrosive, rjave ter kožne barve. Od tega, kako je vgraviral posamezno leseno ploskev, je bilo odvisno izvirniku zvesto mešanje natisnjenih barv.

Carrollovo nezadovoljstvo nad 10.000 izvodi prve izdaje *Male Alice* ni bilo iz trte izvito. Papir, na katerem je bila slikanica natisnjena, je bil kremasto niansiran, zato so bile rjave osnovne linije risb z besedilom vred videti preveč svetle. Na slikah je prevladovala rdeča barva, rumena je dobila koruzni odtenek, trava in drevesne krošnje pa so bile blatno rjave, čemur je le deloma botroval toniran papir. Ker je besedilo tesno povezano s slikami, Carroll nenatančno posnetih barv ni mogel kar zanemariti. Ko npr. otroka nagovarja, naj si natanko ogleda Klobučarja, pravi: »In ali nima Klobučar lepega metuljčka okrog vratu? Tako očarljivega rumenega metuljčka z velikimi rdečimi pikami!« Ta pa lahko razločno vidi, da možakarja krasi oranžni metuljček z rjavimi pikami.

Kaj se je zgodilo s ponesrečeno prvo izdajo *Male Alice*, se ne ve natančno. Znano je le, da so jih po vztrajnih pisateljevih in založnikovih prizadevanjih 4.000 prodali v Združene države in 500 v Avstralijo, mnoge pa so bržkone darovali otroškim bolnišnicam v Angliji in po svetu.

Pri novi izdaji, ki je uradno štela za prvo, je Macmillan poskrbel, da si je Carroll lahko ogledal poskusne odtise, preden je Evans pognal stroje. To pot je bil pisatelj zadovoljen. 7. marca 1890 je navdušeno zapisal v dnevnik: »To je velik uspeh! Za veliko noč jo lahko izdamo.« Slikanica je sedaj izšla na belem papirju in slike so se odlično ujemale z besedilom. Evans se je zares potrudil, zakaj mnoge lesene plošče je celo vrezal na novo.

S kakšnim namenom je Carroll na novo, s preprostimi besedami povedal svojo četrto stoletja staro in široko poznano fantastično pripoved o Aličinih pravljičnih sanjah, se da deloma razbrati iz njegovega razčustvovanega uvoda v slikanico. »Utemeljeno sem prepričan, da je *Aličine dogodivščine v Čudežni deželi* prebralo nekaj sto angleških otrok med petim in petnajstim letom, pa tudi otrok med petnajstim in petindvajsetim, in spet otrok med petindvajsetim in petintridesetim... *Zdaj* pa je moja srčna želja (sem mar nečimern?), da bi knjigo brali otroci v starosti od nič do petih let. Da bi jo brali? Ah, ne! Raje recimo, da bi jo prelistavali, čebljali ob njej, ji delali oslovski ušesa, jo mečkali in poljubljali nepismeni, neslovnični malčki z jamicami v ličkih, ki vam napolnjujejo otroško sobo z veselim direndajem, vaš najgloblji kotic srca pa s spokojno radostjo.«

Imel pa je še en močan motiv, da se je tako vneto lotil slikanice o Alici: želel je napraviti knjigo, ki bi jo lahko podaril vsem malim deklicam, ki jih bo še srečeval na vlakih in v obmorskih letoviščih. Poznejši zapisi v dnevniku kažejo, da je mnogo izvodov *Male Alice* razdal med »deklice z jamicami v ličkih«, ki so bile še premajhne, da bi lahko prebirale pravo *Alico*. In kako je Carroll presojal, kdaj naj bi dozorele

za samostojno branje *Aličinih dogodivščin v Čudežni deželi*? Bil je prepričan, da je čas, ko naj bi otrok prerasel njegovo novo slikanico, odvisen od socialnega okolja, v katerem živi. »Menim, da so otroci nižjih slojev dve do tri leta za onimi iz višjih.«

Pred pisanjem besedila za predelano *Alico* se je moral Carroll odločiti, ali bo zgodbo poenostavil tako, da jo bo skrajšal in prestiliziral, ali pa jo bo povedal na novo. Napravil je to drugo in nastala je popolnoma nova knjiga, ki je večjega formata (10 × 7 ¾ palcev ali 25,4 × 19,7 cm) in na 56 straneh prinaša četrtno besedila izvirnega dela. Krasi jo dvajset za tretjino ali četrtno povečanih Tennielovih koloriranih ilustracij in ima ščitni ovitek z risbama pod drevesom speče Alice na naslovni in Belega zajčka na hrbtni strani, ki ju je posebej za to izdajo izdelala Gertrude Thomson.

Carroll je imel navado posvečati svoje otroške knjige malim prijateljicam in tudi pri *Mali Alici* se sebi ni izneveril. Uvaja jo pesem *Srček iz otroške sobe* (*A Nursery Darling*), miniaturni slavospev ljubezni med materjo in otrokom. V vsako drugo črko verzov pesmi je prikril ime Marie Van der Gucht, prijateljice hčerke enega izmed svojih knjižnih ilustratorjev Henryja Holidaya.⁶ Podobno kot posvetilna pesem so intonirane uvodne besede, naslovljene na »katerokoli mater« z željo, da bi bila posrednica njegove pravlјice svojim najmlajšim. Na zadnjih straneh knjige nagovori še njih; v pismu *Velikonočni pozdrav slehernemu otroku* precej dolgočasno popridiga o resnobi in veselju v življenju in jim priporoči slikanico v »nedolžno in zdravo zabavo«, *Božični pozdrav (vile otroku)* pa je praznično voščilo v verzih.⁷

Pripoved se začne v slogu ljudske pravlјice: »Nekoč je živela deklica z imenom Alica in ta je imela zelo nenavadne sanje.« Takoj nato pa se avtor obrne k otroku z vprašanjem: »Bi rada slišala, o čem se ji je sanjalo?« in v 14 kratkih poglavjih, ki so zaokrožene zgodbe, dolge po okrog 500 besed, niza prigode iz Čudežne dežele. Vse skupaj je še najbolj podobno predstavam laterne magice; pripovedovalec na zaslon projicira sliko za sliko in jih sproti pojasnjuje malim gledalcem ter odgovarja na njihova radovedna vprašanja. *Mala Alica* je knjiga ilustriranih konverzacijskih drobcev, idealnih v funkciji »pravlјice za lahko noč«.⁸ Besedilo je pisatelj namenil materam (in varuškam), da bi igrale vlogo njegovega surogata, ko bi se ob ogledovanju barvnih slik pogovarjale s svojimi malčki. V njem odkrivamo Carrollov način pripovedovanja, s katerim je že v otroštvu buril domišljijo sedmim sestram in trem bratom, še posebno mlajšima Wilfredu in Louisi, kasneje kot oksfordski profesor pa desetina deklic, hčerkam sodelavcev, prijateljev in naključnih znancev. Svojim malim prijateljicam je, kadar in kjer je mogel, pletel pravlјice in zastavljal uganke, ob tem pa jim je na liste papirja skiciral ilustracije svojih pripovedi. Pripovedoval jih je tako, da so otroške pripombe v njem sprožile pravi plaz novih idej.

⁶ Iz dnevnika se da razbrati, da je Carroll enajstletno deklico poleti 1885. spoznal pri prijatelju Holidayu, ilustratorju svojega nesmiselnega epa *Lov na Snarka* (*The Hunting of the Snark*). Spoprijateljila sta se in se tudi kasneje rada obiskovala. Carroll jo je celo nekatrat peljal v londonska gledališča in na eastbournske plaže.

⁷ Dodatka v ponatisih in prevodih *Male Alice* pogosto izpuščajo. Razlog za tako odločitev je prejkone v »težko prenosljivem pobožnjakarskem tonu in vsebinski praznini« obeh besedil, kakor v uredniški opombi nemške izdaje *Die kleine Alice* iz 1977 brez ovinkarjenja zapiše prevajalec W. E. Richartz.

⁸ Ko sem poleti 1988 prijatelju dr. Tonetu Pretnarju podaril Doverjevo izdajo *The Nursery Alice* in svoj rokopisni prevod, mi je predlagal, naj jo raje poslovenim v *Alico za lahko noč*. Tak naslov naj bi narekovala struktura Carrollovega besedila, ki z nizanem relativno samostojnih zgodbic vodi interpreta, da otroka s po enim poglavjem na večer zabava in ga pomiri za spanje.

Kadar so mu deklice zastavile nepričakovana vprašanja, kadar je opazil, da ga niso razumele, ali kadar se mu je oglasil podzavestni literarni spomin, je njegova pripoved doživljala presenetljive preobrazbe. Okrog ene same besede je lahko nastala nova fantastična zgodbica.

Pri pisanju *Male Alice* se je še posebej trudil svojo fantastično pripoved oblikovati tako, da bi ji tudi najmlajši radi prisluhnili in ji pozorno sledili. Izpustil je vse izvirne pesmi, ohranil je samo štiri verze stare otroške pesmice o srčnem fantu, ki je kraljici ukradel kolačke. Vešče je poenostavil dogodke iz izvirnika, opustil je Aličine samogovore ter pogovore, izbrisal nekaj markantnih bitij, kakršni so razdraženi Golob ter lakaja Žaba in Riba iz preddverja Vojvodinjinine palače.

Popolnoma novi pa sta dve epizodi. V 6. poglavju pomanjšana Alica sreča nekajkrat večjega »srčkanega kužka« in ob tej priložnosti pisatelj precej na silo naplete dolgovezno anekdoto o izbirčnem hišnem ljubljencu, kakršno je po vsej verjetnosti izvedel od kake svoje otroške prijateljice. Zgodbica zavzame kar dve tretjini poglavja:

»Imaš tudi ti doma kakšnega kužka? Če ga imaš, upam, da si vedno prijazna z njim in mu daš kaj dobrega jesti.

Nekoč sem poznal otročičke, prav takšne, kot si ti, in imeli so svojega kužka, ime pa mu je bilo Tresk. In tole so mi povedali o pogostitvi ob njegovem rojstnem dnevu.

»Veste, lepega dne smo se spomnili, da ima prav tistega dne Tresk rojstni dan. Pa smo rekli: 'Pripravimo Tresku lepo pogostitev, kakršne imamo tudi mi ob rojstnih dnevih!' Pa smo mislili in mislili: 'Kaj pa imamo najraje za svoj rojstni dan?' Pa smo mislili in mislili. In na koncu smo vsi naenkrat zakričali: 'Seveda, ovseno kašo, jasno!' Zato smo menili, da jo bo čisto gotovo imel zelo rad tudi Tresk.«

»Tako smo šli h kuharici in jo nagovorili, da je pripravila poln krožnik slastne ovsene kaše. In potem smo poklicali Treska v hišo in rekli: 'Torej, Tresk, za svoj rojstni dan boš imel pojedino!' Pričakovali smo, da bo Tresk kar poskočil od veselja, ampak sploh ni, niti malo ne!«

»Pa smo položili krožnik predenj in rekli: 'Torej, Tresk, ne bodi požrešen! Lepo jej kakor priden kuža!'«

»Pa je Tresk z vršičkom jezika pokusil kašo in se potem, oh, grozno skremžil! Veste, zdela se mu je tako odvratna, da je niti malo ni hotel pojesti! Zato smo mu jo morali z žlico spraviti dol po grlu!«

V 9. poglavju otrokovo pozornost usmeri na cvetico naprstec, ki jo je Tenniel narisal pod drevesom, s katerega se reži Mačka. Rastlina nosi latinsko ime *digitalis purpurea*, Angleži pa ji pravijo *fox-glove* in Carroll brž izkoristi priložnost za malo predavanje iz etimologije. Razloži mu, da ne gre za nikakršne lisičje rokavice ter da so *fox-gloves* nekoč imenovali *folk's-gloves*, kar to cvetico povezuje z vilami, zakaj nekaj naj bi ta bajeslovna bitja imenovali *good folk* ali *little folk*.⁹ Pri slovenjenju tega zahtevnejšega odstavka sem si pomagal z navideznim etimologiziranjem in sledil carrollovski besedni igri:

»Zdajle mi je prišlo nekaj na misel. Medtem ko si ogleduješ sliko Alice in Mačke,

⁹ Carrollova razlaga imena rastline naprstec – *fox-glove* verjetno nima znanstvene teže. J. W. Estes in P. D. White v junijski številki revije *Scientific American* iz 1965. (članek *William Withering and the Purple Foxglove*) najdeta njen izvor v stari saksonski besedi *foxes-glew*. Tako se je namreč imenovala glasba, ki so jo v srednjem veku igrali z udarjanjem po nizu zvonov. Zvončasti cvetovi naprstca so jih spominjali na ta stari inštrument.

ti hočem nekoliko popredavati. No, nikar zaradi tega ne bodi slabe volje, dragi moj otrok! Predavanje bo res čisto kratko!

Ali vidiš naprste, ki raste ob drevesu? In veš, zakaj se imenuje naprste? Mogoče misliš, da zato, ker raste na prsti? Nikakor! Skoraj vse rastline zrastejo iz prsti.

Tako se mu pravi, ker ga na svoje nežne prstke natikajo gozdne vile, da jih ne zbadajo trni, kadar nabirajo maline.

No, pa sva končala s predavanjem in sedaj počakajva trenutek, ko spet postaneš dobre volje.¹⁰

Od Aličinih dogodivščin v Čudežni deželi pa se Mala Alica loči predvsem po nenehnem obračanju k otroku in spodbujanju dialoga.¹¹ Carroll jo skladenjsko približa strukturam govornega jezika ter se iznebi domiselnih iger z besedami in fantastičnih skovank, ki vsem mogočim odraslim razlagalcem že dobro stoletje omogočajo, da Aličine dogodivščine v Čudežni deželi uporabljajo kot poligon za preučevanje nesmiselne literature. S slikanico želi pričarati situacijo živega govora in pogovora, zato spleta vrsto ustreznih jezikovnih sredstev od številnih razpoloženskih medmetov, vzključnih povedi, mnogovezij, elips pa do vrvkov in pristavkov. Na koncu trditev rad uporabi napol retorična vprašanja, katerih naloga je pripraviti otroka k pozornejšemu poslušanju (Npr.: »Kralj je nadvse imeniten, kajne?«). Podobno vlogo imata tudi vprašanja »kaj praviš« in »se ti ne zdi«, s katerima poudarja že povedano. Pisatelj včasih iluzijo, da je ob otroku in da se z njim pogovarja, ustvarja s pomočjo zaigranih težav z besednim zakladom: »Ampak saj ne more igrati s tistim rdečim, kako se mu že reče.«. Drugje spet razgibanost in pretrganost govornega jezika simulira z nizom kratkih povedi in tako dodatno pojasnjuje ter stopnjuje svojo pripoved:

»Rasla je in rasla. Postajala je večja, kot je bila kdajkoli poprej! Večja od kateregakoli otroka! Večja od kateregakoli odraslega! Večja in večja in večja!«.

Malčka venomer usmerja, naj se osredotoči na opazovanje slik, nato pa njegovo radovednost spodbuja z vprašanji. Oglejmo si nekaj značilnih odstavkov. V poglavju Ribnik solza najdemo dobro znano kolorirano sliko junakinje, kako plava z Mišjo, ob njej pa takole besedilo:

»Sedaj pa si oglej sliko in hitro boš uganila, kaj se je zgodilo potem. Izgleda kakor morje, kajne? V resnici je pa ribnik solza, ki je nastal iz Aličinih solza.

In Alica je štrbunknila v ta ribnik in Miš je štrbunknila vanj in sedaj skupaj plavata.

¹⁰ Carroll je v *The Nursery* »Alice« ta segment zapisal takole:

And that reminds me. There's a little lesson I want to teach you, while we're looking at this picture of Alice and the Cat. Now don't be in a bad temper about it, my dear Child! It's a very little lesson indeed!

Do you see that Fox-Glove growing close to the tree? And do you know why it's called a Fox-Glove? Perhaps you think it's got something to do with a Fox? No indeed! Foxes never wear Gloves!

The right word is »Folk's-Gloves.« Did you ever hear that Fairies used to be called »the good Folk«?

Now we've finished the lesson, and we'll wait a minute, till you've got your temper again.

¹¹ Za razliko od angleščine, ki ne pozna glagolskih oblik za spol, se je bilo pri prevajanju v slovenščino potrebno odločiti, ali naj besedilo nagovarja deklico ali dečka. Dejstvo, da je avtor pripovedoval svojo pravljico zgodbo deklicam in da je osrednja književna oseba deklica, me je vodilo k izbiri slovničnega ženskega spola. Seveda pa to ne pomeni, da se s tako poslovenjeno slikanico ne bi dalo zabavati dečkov, saj spreten interpret besedilo na nekaj mestih brez večjih težav ustrezno sproti priredi.

Kaj ni Alica videti ljubka, ko plava preko slike? Globoko pod vodo komajda vidiš njene modre nogavice.

Toda zakaj Miš tako hiti plavati proč od Alice? No, razlog je v tem, da je Alica začela govoriti o mačkah in psih, Miš pa sploh ne prenaša pogovorov o mačkah in psih.

Predpostaviva, da plavaš v ribniku lastnih solza, in predpostaviva, da ti nekdo začne govoriti o učbenikih in stekleničkah zdravih, kaj ne bi kar se le da jedrno odplavala?»

Odlomek nam jasno pokaže Carrolla v vlogi pedagoga, ki se trudi po svojih najboljših močeh približati otrokovi naturi. Otrok lahko odgovarja na njegova vprašanja, če se prepusti domišljiji pripovedi in če natančno opazuje sliko. Avtor omogoča interpretu slikanice, da se prepriča, ali njegov mali poslušalec prepozna barve, ga napeljuje na razmišljanje o človeški ali živalski naravi, mu pomaga uživljati se v književne osebe ter z njim deli užitke ob potikanju po kraljestvu nebrzdane domišljije. Nasploh izkorišča vsako priložnost, da opozarja na pisanost svoje Čudežne dežele in njenih prebivalcev. Ko smo prebirali *Aličine dogodivščine v Čudežni deželi*, nam je zamolčal, da ima na primer Mačka Režalka zelene oči, da so flamingi, s katerimi naj bi igrali krog, rdeči ali da Klobučarja krasi rumen metuljček z rdečimi pikami. Tudi barvno podobo glavne junakinje dobimo šele tu: modri trak v pšeničnih laseh, rumena obleka, bel predpasnik, okrašen z modro pentljo ter obrobo, in modre nogavice.

Carroll ve, da slike predšolskemu otroku predstavljajo ključ do zgodbe, zato svojo pripoved plete iz njih. V 13. poglavju natančno vodi otroka, da na Tennielovi ilustraciji prepozna vseh dvanajst živalic – porotnikov:

»Kaj meni, da se je zgodilo potem?

No, krilo se ji je zataknilo ob porotniško klop, da se je ta prevrnila, in vsi mali porotniki so se prekucnili z nje!

Poizkusiva prepoznati vseh dvanajst. Veš, poroto mora sestavljati dvanajst porotnikov. Vidim Žabca pa Polha pa Podgano pa Dihurja pa Ježa pa Kuščarja pa Petelinčka pa Krta pa Račka pa Veverico pa tik za Krtom še vreščeco ptico z dolgim kljunom.

Ampak to vse skupaj znese enajst; najti morava še eno bitje.

Ah, ali vidiš belo glavico, ki se kaže izza Krta, tik pod Račkovim kljunom? Z njo vred jih je dvanajst.

Gospod slikar Tenniel pravi, da je vreščeca ptica Štorkljica (kaj je to, pa vsekakor veš) in da je bela glavica Miškica. Kaj ni srčkana?»

Ob pregledovanju podobe prismuknjene čajanke postane že pikolovsko natančen in ne manjka dosti, da bi odkrito pokritiziral površnosti v slikarjevem delu:

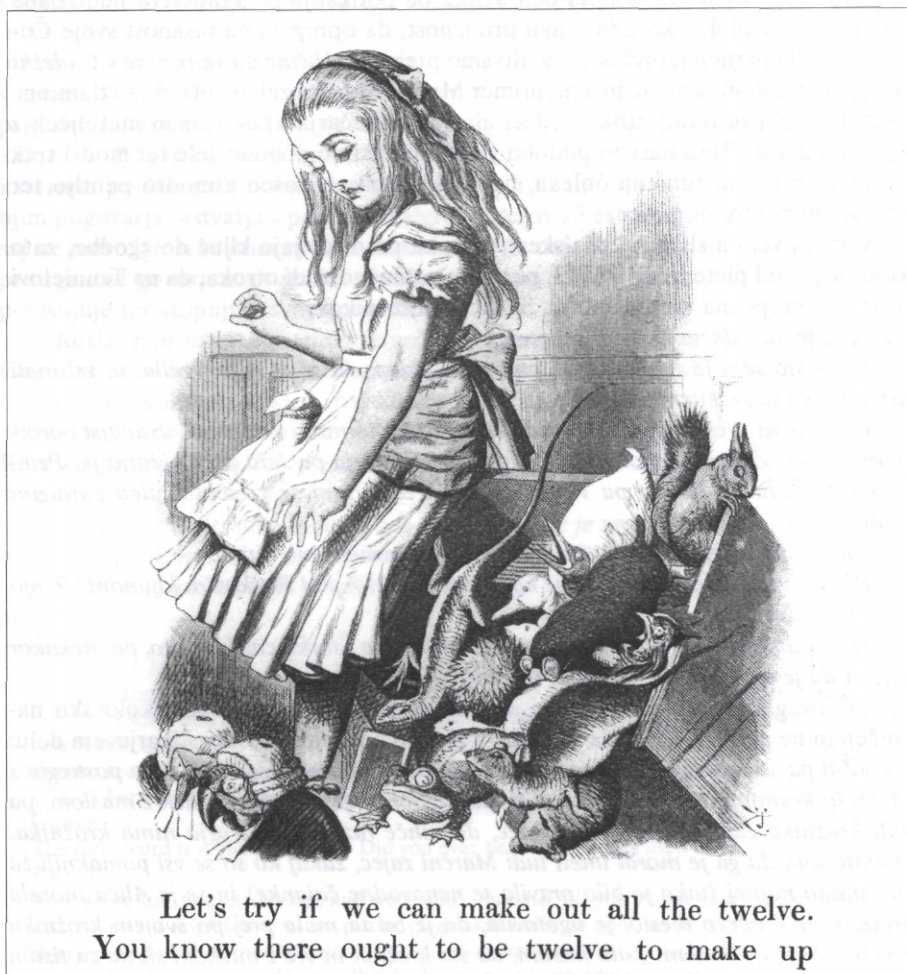
»Žal pa so dali Alici zelo malo jesti in piti. Vendar si je čez čas sama postregla s čajem in kruhom z maslom; samo ne vidim dobro, kje je našla kruhek z maslom, pa tudi krožnika zanj ni imela. Vse kaže, da nihče razen Klobučarja nima krožnika. Domnevam, da ga je moral imeti tudi Marčni zajec, zakaj ko so se vsi pomaknili za eno mesto naprej (tako je bilo pravilo te nenavadne čajanke) in se je Alica morala preseliti na Zajčevo mesto, je ugotovila, da je bil ta malo prej po svojem krožniku prekucnil vrč z mlekom. Zato mislim, da sta krožnik in vrč z mlekom skrita za tistim velikim čajnikom.«

Na drugem mestu pa sta s Tennielom spet idealen tandem. Risba modre Gose-nice na gobjem klobuku v Carrollu sproži nove domišljijske zastranitve. Preden

začne igrivo razglablјati o tem, kakšne preglavice modri Gosenici povzroča veliko število okončin, kadar se odloči oditi na sprehod, otroku pokaže, da sta nos in brada te živali zgolj dve izmed mnogih njenih nožic:

»In ali vidiš Goseničin dolgi nos in brado? Vsaj izgledata čisto kakor nos in brada, kajne? Toda v resnici sta to dve njeni nogi. Veš, Gosenica ima množico nog, nekaj se jih da videti še nižje doli.«

Še bolj duhovita sta predloga, kako naj se mali poslušalec poigra s slikanico — nekoliko naj jo potrese, da bo videl, kako Zajček trepeče od strahu pred hudo Vojvodinjo, druge pa naj levi spodnji vogal lista nekoliko zaviha navzgor, če se hoče prepričati, kako Alice na delno ujemajočih se slikah najprej opazuje Mačko v drevesni krošnji in nato enako neustrašno zre v njen izginjajoči preostanek — režanje.¹² Sliko Alice, ki je v Zajčkovi hišici po čudežu nahirno zrasla, pa dopolni s plastično, vsakemu otroku jasno prispodobo:

Let's try if we can make out all the twelve.
You know there ought to be twelve to make up

Caroll ve, da slike predšolskemu otroku predstavljajo ključ do zgodbe, zato svojo pripoved plete iz njih.

I.

THE WHITE RABBIT.

ONCE upon a time, there was a little girl called Alice : and she had a very curious dream.

Would you like to hear what it was that she dreamed about ?

Well, this was the *first* thing that happened. A White Rabbit came running by, in a great hurry ; and, just as it passed Alice, it stopped, and took its watch out of its pocket.

*Prvo poglavje Male Alice: otrok naj bi slikanico narahlo potresel,
da bi se prepričal, kako Zajec trepeče od strahu*

»Rasla je in rasla in rasla. In v zelo kratkem času je bila soba polna Alice, prav kakor je lonček poln marmelade. Bilo je je vse do stropa in v vsakem kotu sobe!«

Slike naj bi pozornemu opazovalcu ob pisateljevih nagovorih pomagale tudi k lažji identifikaciji s književnimi osebami, njegova beseda pa je hkrati vzgojniško usmerjena v razumevanje soljudi in oblikovanje ustreznih družbenih konvencij. Že v odlomku iz poglavja Ribnik solza smo bili priče, kako Carroll otroka opozarja,

¹² V obdobju, ko je pripravljaj *Malo Alice*, je Carroll podobno domislico uporabil pri oblikovanju zavojčka za dvanajst poštnih znamk. Cmeravi dojenček v Aličinem naročju se je na izvlečenem notranjem žepku pokazal kot pufsek, na hrbtni strani pa je od Mačke v drevesni krošnji ostalo le še rezanje.

da se na prvi pogled popolnoma nedolžna tema družabnega klepeta kaj hitro izkaže za sila občutljivo reč. Nekaj strani kasneje pa, da bi podkrepil nesmiselnost ceremonije z nagradami po tekmovanju »divjdir«, v pripoved vplete modrovanje o tem, kakšno ne sme biti darilo:

»Alica ni imela ničesar več razen naprstnika. Sedaj pa poglej sliko in videla boš, kaj se je zgodilo.

»Podaj mi ga!« je rekel Dodo.

Potem je Dodo vzel naprstnik in ga spet izročil Alici ter dejal: »Prosimo te, da sprejmeš ta lični naprstnik!« In potem so vsa ostala bitja zaploskala.

Ni bilo to zares nenavadno darilo? Predpostaviva, da ti želijo dati darilo za rojstni dan; bi raje videla, da grede k tvoji omari za igračke in vzamejo tvojo najlepšo punčko ter rečejo: »Tukaj, ljubica, je ljubko darilce za tvoj rojstni dan!« — ali bi ti bilo bolj všeč, če bi ti podarili kaj novega, kaj takega, kar prej ni bilo tvoje?«

Otroka opozori na neprimerno vedenje bitij iz Čudežne dežele in ga spodbuja, da izrazi lastno mnenje o stvareh, ki o njih pripoveduje njegova fantastična zgodba. Tako je tudi v poglavju o prismuknjeni čajanki, kjer Klobučar ne skopari z neotesanimi pripombami:

»Pravkar je vstal le zato, da je rekel Alici: »Ostriči bi se morala!« Reči kaj takega pa je bilo zelo neolikano, kajne? Kaj meniš, ali bi se res morala ostriči? Jaz menim, da je ta dolžina las nadvse ljubka — ravno pravšnja je.«

Vprašanja, mnenja, razlage ali napovedi, s katerimi se Carroll neprestano obrača na otroka, so izrečene v tonu prijazne intimnosti, kakršna naj bi zvečer pred spanjem vladala v otroški sobi. Preko svojega interpreta nenehno spodbuja pogovor, malčka nagovarja, naj s pomočjo domišljije sam dograjuje pripoved, in mu takoj priskoči na pomoč, če se kaj zatakne:

»Tako si se že privadila Aličinim dogodivščinam, da bi si upal reči, da lahko sama uganesh, kaj se je zgodilo potem? Če ne moreš, ti bom pa jaz povedal.«

Z odpiranjem presenetljivo nenavadnih dilem malim poslušalcem pomaga, da se lažje vživijo v junakinjine zagate. Drugo poglavje, v katerem se zaradi čudežnih kolačkov in pijače Alica nenadzorovano manjša in raste, zaključí z vprašanjem:

»Kakšna pa bi bila najraje ti, kaj praviš; taka kakor mala drobna Alica, nič večja od mucike, ali kakor velika visoka Alica, da bi z glavo venomer butala ob strop.«

Besede, ki naj bi bile otroku neznane, se zelo potrudi razložiti. Ob slikah jim pojasni, da se orientalska vodna pipa, ki jo ima ob sebi modra Gosenica, uporablja za kajenje, da se kroglet igra s pomočjo velikih lesenih krogel, ki jih igralci z velikimi kladivi spravljajo skozi žičnate loke, da je priča »oseba, ki je videla obtoženca storiti tisto, česar je obtožen, ali ki vsekakor ve, kar je pomembno pri obravnavi«, o rastlini naprstec pa pripravi pravo malo predavanje iz etimologije. Pri tem se zdi, da nemalokrat govori nekoliko čez glave malih poslušalcev, saj njegovim razlagam mnogi izmed njih ne morejo prav slediti. Koliko pa naj bi bil star otrok, da bi ga lahko poslal k steni s prsti izmeriti višino treh palcev, kar naj bi bila Aličina najbolj »klavrna« velikost, ali da bi se mu zdeli besedi »nenavadno« in »predpostaviti« povsem samoumevni?

Prav tako ni najbolj srečne roke pri napovedih književnih oseb in dogodkov, ki naj bi jih otrok spoznal na naslednjih straneh slikanice, saj od malčka pričakuje nemogoče: potem ko mu v 1. poglavju pojasni, da se Zajček hudo boji Vojvodinje in Srčne kraljice, naj bi do 8. poglavja potrpežljivo čakal, da si bo prvo lahko ogledal na sliki, z drugo pa naj bi se srečal šele v 11. poglavju.

Od časa do časa ga zanese v pokroviteljstvo, ki bi ga današnji otrok težko prenesel, v patriarhalni viktorijanski družbi pa je bilo prej pravilo kot izjema. Z dopovedovanjem otroku, da je neveden in nebogljen, in z razkrivanjem svoje »vsevednosti« naj bi odrasli v njem krepil občutek varnosti. Kaj naj bi bila tekma divji dir, ga v malo prej citiranem 4. poglavju takole sprašuje:

»In kaj meniš, da je to?

Ne veš? No, nadvse neveden otrok si! Torej, zelo pozorna bodi, pa te bom brž ozdravil nevednosti.«

Zdi pa se, da se je Carroll zavedel problematičnosti takega strogega tutorstva nad varovancem, saj ga je pritiral do absurda prav pri domišljajskih temah, kjer otrok sam nikakor ne bi mogel najti pravega odgovora na zastavljena vprašanja. Predstavitev izmišljenih bitij, ki plešeta četvorko z jastogi, bi še najlažje pripisali živčnemu učiteljskemu nergaču:

»Da ne veš, kaj je grifon? Ja kaj pa sploh veš? To je vprašanje! Kakorkoli že, poglej sliko. Tisto bitje z rdečo glavo, rdečimi kremplji in zelenimi luskinami je grifon. Zdaj veš.

Druga pa je Ponarejena želva. Ima teletovo glavo, zakaj iz telečje glave se dela ponarejena želva juha. Zdaj veš.

Ampak kaj pa počneta, ko takole krožita okrog Alice?

No, prepričan sem bil, da boš vsaj to vedela! Plešeta četvorko z jastogi.«

Pisatelj od časa do časa s številnimi vzkličnimi povedmi, medmeti in velelniki premišljeno stopnjuje živahnost svoje pripovedi. Takole napeto predstavi otrokom tekmo s časom, v katero so se na Kraljičinem vrtu spustili malomarni vrtnarčki:

»Ali tedaj lahko uganeš, kaj vrtnarčki skušajo storiti? Skušajo prebarvati vrtničnine cvetove v rdeče in pri tem zelo hitijo, da bi končali, preden pride Kraljica. In Kraljica potem mogoče le ne bo ugotovila, da gre za bel rožni gm, in potem možičkov morda le ne bodo obglavili!

Vidiš, na grmu je bilo pet velikih belih vrtnic – težak posel, če jih hočeš popolnoma prebarvati v rdeče! Ampak tri in pol so že pobarvali; da le ne bi prenehali in se pogovarjali – ne ustavljajte se, možički, hitro nadaljujte! Sicer bo Kraljica prišla, preden bo končano! In če na grmu opazi kako belo vrtnico, ali veš, kaj se bo zgodilo? Spet bo: »Odsekajte jim glave!« Oh, ne ustavljajte se, moji možički! Pohitite, pohitite!

Kraljica je prišla! In kako se jezi! Oh, moja uboga mala Alica!«

Da pa zgodba na malčke ne bi delovala preveč strašljivo, jo je znal tudi ublažiti s pomirjujočimi pojasnili:

»Bila je strašansko neusmiljena kraljica in tako se je pač vedla, kadar je bila na koga jezna. »Odsekajte jim glave!« Veš, v resnici jim glav sploh niso odsekali, ker je nikoli ni nihče ubogal, ampak takole je pač venomer ukazovala.«

Preostane nam še odgovoriti na vprašanje, koliko veselih uric je Mala Alica uspela prinesti v otroške sobe iztekajočega se viktorijanskega obdobja in ali bi bila lahko privlačna za malčke ob koncu drugega tisočletja. Mnogi kritiki dvomijo v uspešnost Carrollove edine barvne slikanice in to utemeljujejo s podatki o njeni ne preveč uspešni prodaji (celo v Ameriki niso bili pripravljeni odkupiti vse pone-srečene prve izdaje)¹³, o redkih ponatisih (do prvega je prišlo šele po 60 letih) in

¹³ Carroll si je sam prizadeval prodati prvo (slabše natisnjeno) izdajo v Ameriko, toda čez veliko lužo ni spravil več kot 500 izvodov. Kasneje je založniku uspelo tja prodati še 4.000 *Malih Alic*, 100 pa jih je poslali v Avstralijo. Preostanek, ki ga je Carroll imenoval »ljudska izdaja«, so razprodali doma po znižani ceni. Te slikanice je oglašal z besedami: »Čeprav umetniško ne dovolj popolne za vaše otroke bodo primerno darilo revnim bolniškom.«

prevodih ter z dejstvom, da je uredniki ne vključujejo v izdaje avtorjevih izbranih del. Že ob izidu naj bi se starejšemu zdelo preveč dolgovozna in glede na dolžino besedila je bilo v njej odločno premalo slik. Mary Crutch v eseju *Alica za današnjo otroško sobo?* piše: »Avtorjevo besedo, da je napisal *Alico* za otroke od nič do petih let, često jemljejo vse preveč resno predvsem tisti, ki jih imajo že krepko nad petdeset. Le koliko sodobnih malčkov bi ta slikanica lahko zabavala ali jih pripravljala za kasnejše bralne užitke Čudežne dežele? Jaz, na primer, bi si ne upala kar tako ponuditi *Male Alice* otrokom pri petih letih.«¹⁴ Če pa bi jim jo že dala v roke, tega ne bi storila pred njihovim desetim letom, takrat pa so že zmožni odkrivati pravo *Alico* in priredbe ne potrebujejo več. Kar nekateri hvalijo kot literarno spretnost, Crutchova ocenjuje za izumetničen jezik. S številnimi ocenjevalci deli prepričanje, da je jezik, s katerim se Carroll obrača na malčke, preodrasel in preveč pokroviteljski. *Alica* naj bi v slikanici izgubila čudežno svežino in zaokroženost pripovedi, od duhovitih besednih iger se le tu pa tam zasluti še kakšno zabrisano sled, pisatelj naj bi brez potrebe opustil vse verze (zares bi kaka pesem samo obogatila novo knjigo) in tudi kompozicija dela naj bi bila vse prej kot popolna. Denis Crutch v članku *Alica za malčke*¹⁵ opozarja, da ob vsej siceršnji Carrolllovi pikolovski natančnosti prehodi iz poglavja v poglavje niso izpeljani povsod enako posrečeno, saj prav lahko zbegajo otroka, ki integralnega dela ne pozna (ali morda še bolj tistega, ki ga pozna). V 6. poglavju npr. izve, da se je Alici uspelo pomanjšati, ko je »pojedla enega tistih čarobnih kolačkov«, toda avtor teh kolačkov dotlej sploh ni omenil, ob podatku z začetka 11. poglavja, da je pomanjšana Alica naposled »lahko šla skozi vratca«, pa bi se najbrž težko spomnil, da gre za vratca, ki so zadnjič omenjena osem poglavij prej. Med kritiki vlada precej veliko soglasje o tem, da oksfordski profesor ni bil ne vem kako dober poznavalec duševnosti majhnih otrok, in v ilustracijo zastavljajo retorično vprašanje: »Le kateri otrok bi se ob predstavitvi hude Vojvodinje zadovoljil s piščevim zagotovitvijo, da si jo bo čez lep čas v enem izmed prihodnjih poglavij lahko ogledal tudi na sliki?«

Kljub takim in podobnim hudim očitkom pa *Male Alice* vsi le ne ocenjujejo kot polomijo velikega pisatelja. Sodobni kritik je v reviji *Vanity Fair* 31. maja 1890 o njej pisal kot o »nadvse pristrčni vzgojni knjigi«, *The Athenaeum* pa ji je dva tedna kasneje v predstavitvi novih knjig za otroke namenil domala polovico članka ter ga zaključil s priporočilom, češ da gre za »nadvse briljantno in zabavno« delo. Roger Lancelyn Green, eden najboljših poznavalcev življenja in dela Lewisa Carrolla, se je 1954. v spremnem besedilu k natisu pisateljevega osebnega dnevnika zavzemal za njen ponatis: »Ena izmed skrivnosti založništva je, da te očarljive knjige /.../ že dolga leta ni na knjigarniških policah. Med knjigami za otroke pod petimi leti jo nadkriljujejo samo najboljša dela Beatrix Potter.«¹⁶ V našem času, ko si pedagogi po vsem svetu prizadevajo pridobiti starše, da bi za kako uro na dan ugasnili televizorje, si vzeli čas za svoje najmlajše ter jim pripovedovali zgodbe, skupaj z njimi prelistavali slikanice in jim glasno prebirali pravljicne knjige, nam *Mala Alica* v oporo in premislek ponuja model viktorjanskega družinskega branja. Carroll jo je napisal tako, da mati vodi v dialog z otrokom. Mary Crutch je preveč ortodoksno zvesta zapisani umetniški besedi, ko pravi, da jo pri posredovanju te slikanice

¹⁴ Crutch, 1975, str. 90.

¹⁵ Crutch, 1975, str. 88.

¹⁶ Green, 1954, str. 469.

otrokom peče slaba vest zaradi spreminjanja in dopolnjevanja problematičnega besedila: »Kadar jo berem otrokom, in to sem že storila, me venomer mika, da bi jo preurejala – kar pa je enako nepošteno do otrok kakor do avtorja...«¹⁷ Carroll je namreč skiciral odprt scenarij za pogovor med bralcem in otrokom. Zapisana vprašanja omogočajo pisano paleto odgovorov, zato domiselni posrednik Aličinih doživljajev z improviziranimi dodatki soustvarja pripoved. To ni slikanica, s kakršno bi odpravili otroka, da bi imeli mir pred njegovo radovednostjo, ko bi se za nekaj časa tiho umaknil v svoj kotiček in jo pregledoval. *Mala Alica* zaživi šele v intimnem stiku starša (ali varuha) in otroka, če se posredniku dogodivščin v Čudežni deželi uspe uglasiti z igro Carrollove enkratne domišljije in če zna povzeti njegov način pripovedovanja zgodb, obenem pa tenko prisluhne otroku, se pusti presenetiti kakršnemukoli odgovoru ali pripombi in ju vplete v svojo interpretacijo. Prav v tem je enkratnost in aktualnost te slikanice. Je to dovoljšen izziv, da bi kljub poplavi vsakršnih knjižnih, stripskih, gledaliških, televizijskih in filmskih priredb *Aličinih dogodivščin v Čudežni deželi* ob stoletnici pisateljve smrti poslovenjena izšla tudi pri nas?

Viri in literatura:

- Carroll, Lewis: *The Complete Works*. – London: Bracken Books, 1994.
- Carroll, Lewis: *Alice's Adventures under Ground*. – New York: Dover Publications, 1965.
- Carroll, Lewis: *Mala Alica*. Prevedel Miha Mohor. – V rokopisu.
- Carroll, Lewis: *The Nursery »Alice«*. – New York: Dover Publications, 1966.
- Carroll, Lewis: *Die kleine Alice*. – Zürich: Diogenes Verlag, 1977.
- Clark, Ane: *Lewis Carroll. A Biography*. – London: J. M. Dent & Sons, 1979.
- Cohen, Morton N.: *Lewis Carroll. A Biography*. – London: Macmillan, 1995.
- Cohen, Morton N. (ur.): *The Letters of Lewis Carroll*. – New York: Oxford University Press, 1979.
- Crutch, Denis: *Alice for the Little Ones*. – *Jabberwocky* IV/ 4 (1975), str. 87–89.
- Crutch, Mary: *An »Alice« for Today's Nursery?* – *Jabberwocky* IV/ 4 (1975), str. 90–91.
- Davis, John N. S.: *Artists in Wonderland*. V: Mr. Dodgson. *Nine Lewis Carroll Studies*. – London: The Lewis Carroll Society, 1973, str. 43–47.
- Goodacre, Selwyn H.: *Lewis Carroll the Creative Writer*. V: Mr. Dodgson. *Nine Lewis Carroll Studies*. – London: The Lewis Carroll Society, 1973, str. 15–22.
- Goodacre, Selwyn H.: *The Nursery »Alice«* – A Bibliographical Essay. – *Jabberwocky* IV/ 4 (1975), str. 100–120.
- Goodacre, Selwyn H.: *The Nursery »Alice«* – A Bibliographical Update. – *Jabberwocky* XXIII/ 3 (1994), str. 39–43.
- Hudson, Derek: *Lewis Carroll. An Illustrated Biography*. – London: Constable, 1954.
- Green, Roger Lancelyn (ur.): *The Diaries of Lewis Carroll*. – New York: Oxford University Press, 1954. – II, str. 469.
- Green, Roger Lancelyn: *Lewis Carroll*. – New York: Henry Z. Walck, Inc., 1962.
- Kelly, Richard: *Lewis Carroll*. – Boston: Twayne Publishers, 1977.

¹⁷ Crutch 1975, str. 90–91.

Kobe, Marjana: *Fantastična pripoved*. — *Otrok in knjiga* 16 (1982), 17, 18 (1983), 20 (1984), 22 (1985).

Kobe, Marjana: *Pogledi na mladinsko književnost*. — Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.

Mohor, Miha: *Profesor in Alice. Ali kako je nastala ena najbolj priljubljenih pravljic*. — *Pionir* XXXI/ 3 (1985), str. 36–37.

Perko, Manca: *Lewis Carroll pri Slovencih*. Diplomski naloga na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo. — Filozofska fakulteta v Ljubljani, 1993.

Phillips, Robert (ur.): *Aspects of Alice. Lewis Carroll's Dreamchild as seen through the Critics' Looking-Glasses 1865–1971*. — Harmondsworth: Penguin Books, 1974.

Pogorelec, Breda: *Vprašanja govorenega jezika. V: Jezikovni pogovori*. — Ljubljana: Cankarjeva založba, 1965, str. 132–156.

Sibley, Brian: *The Nursery »Alice« Illustrations*. — *Jabberwocky* IV/ 4 (1975), str. 92–95.

Williams, Sidney H.; Madan, Falconer; Green, Roger L.; Crutch, Denis: *The Lewis Carroll Handbook*. — Folkestone: Dawson, 1979.

Stanovnik, Majda: *Carrollov literarni nesmisel na Slovenskem*. — *Otrok in knjiga* 19 (1984), str. 35–50.

Summary

THE NURSERY »ALICE« OR CAROLL'S ATTEMPT OF A DIALOGUE WITH A CHILD BY A PICTURE BOOK

Lewis Carroll designed his fantastic narrative about Alice's wandering around the dream Wonderland tree times. In 1863 he presented an 11-year-old daughter of his superior, Alice Liddell with an illustrated hand-written booklet »Alice's Adventures in Underworld«. Persuaded by his acquaintances, he remodelled and supplemented that draft, which was published as »Alice's Adventures in Wonderland« two years later. After twenty five years he also edited the text for the picture book »The Nursery »Alice«.

»Alice's Adventures in Wonderland« has soon become the classics of children's literature and being exciting, senseless literature it has attracted even adults. The book has only been left inaccessible to the youngest generation, not capable to read; therefore, the author has decided to retell »The Nursery »Alice« in such a way that the book »could be read to the new-borns onto five-year-old children«. The narrative, reduced to the quarter, with enlarged and coloured Tenniel's illustrations, was meant for mothers and nannies to mediate the story about Alice to their youngest, to talk about it before wishing them »Good night«, and in such a way played the role of the writer's substitutes.

The examination of the picture book »The Nursery »Alice« is an occasion to think whether this model of a family reading from Victorian England is still useful at the end of the second millennium and if the book can also be the pleasure to the modern child.

Translated by Bojana Panevski